

GEBIEDSINVENTARISATIE

CULTUURHISTORISCHE WAARDEN

AMMONSLAANTJE - MAALDRIFT

TasT, projecten voor tastbaar erfgoed
in opdracht van gemeente Wassenaar
november 2012

Opdracht

Inventarisatie, analyse en waardering op hoofdlijnen van de belangrijkste cultuurhistorische waarden van het gebied Maaldrift ten behoeve van het bestemmingsplan Ammonslaantje-Maaldrift 2013.

Aanleiding

Het actualiseren van het bestemmingsplan van Ammonslaantje-Maaldrift 2013.

Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied bevindt zich tussen Ammonslaantje, Maaldrift en Rijksstraatweg.

Onderzoeksterrein

Cultuurhistorie heeft drie aspecten:

- Historische (steden)bouwkunde;
- Archeologie;
- Cultuurlandschap/historische geografie.

In deze inventarisatie is archeologie niet betrokken.

Deze expertise dient door de senior-archeoloog van de gemeente Wassenaar ingebracht te worden.

De andere aspecten zullen geduid worden in hun betekenis voor Wassenaar en binnen hun huidige context en status (wel of niet beschermd). Bovendien zal voor de niet beschermde historische waarden aangegeven worden welke randvoorwaarden opgesteld kunnen worden voor de omgang met die waarden in toekomstige ontwikkelingen. Deze inventarisatie is erop gericht om vast te stellen op welke wijze de cultuurhistorische waarden een rol van betekenis kunnen of moeten spelen bij ruimtelijke plannen in dit gebied.

Resultaat

Het resultaat is een document dat de cultuurhistorische waarden van het gebied Maaldrift in kaart brengt met betrekking tot de (steden)bouwkundige en landschappelijke aspecten. Bovendien geeft deze gebiedsgerichte inventarisatie advies op welke wijze deze waarden verankerd zouden kunnen worden in het bestemmingsplan c.q. een rol zouden kunnen spelen bij nieuwe ontwikkelingen.

Gebruikte bronnen

Lit, R. van en C. Scheffer, 'Boerenerfgoed, het boerderijenboek van Voorschoten en Wassenaar', TasT, 2006.

Fotocollectie gemeente Wassenaar.

Kaartmateriaal van 1615 tot heden.

www.wassenaar.nl

Michiel Kruidenier, Militair erfgoed CATEGORIAAL ONDERZOEK WEDEROPBOUW 1940-1965 Uitgave Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, Zeist 2007.

Met dank aan

C. de Glopper, Michiel Kruidenier, R. van Lit, P. Nijhof, J. Offringa en C. van Rijn.

Inhoudsopgave

1. Ammonslaantje/Maaldrift
2. MOB-complex
3. Tussen Oude Trambaan en Rijksstraatweg

Bijlagen

BIJLAGE 1

Inventarisatie elementen/terreinen met cultuurhistorische waarde met overzichtslijst

BIJLAGE 2: Afbeeldingen

- 1 kaarten
- 2 historische (lucht)foto's
- 3 panden en objecten met cultuurhistorische waarde
- 4 foto's huidige situatie 2011/2012

TasT, projecten voor tastbaar erfgoed in opdracht van gemeente Wassenaar.
Concept: juli 2011. Definitieve versie november 2012.

PROJECTEN
VOOR **TasT**
TASTBAAR ERFGOED

(Beschermende) beleidskaders met betrekking tot cultuurhistorie¹

Erfgoed en Ruimte

In *Kiezen voor karakter, Visie erfgoed en ruimte* uit 2011 van de Rijksoverheid wordt gesteld dat het belang van het cultureel erfgoed volwaardig mee moet worden genomen in de integrale afweging van belangen die plaatsvindt ten behoeve van het goed functioneren van de ruimte. Cultureel erfgoed van bijzondere betekenis dient te worden benoemd en er dient rekening mee te worden gehouden in ruimtelijke plannen en ontwikkelingsprocessen. De borging van het erfgoed in ruimtelijke ordening is vastgelegd in het Bro artikel 3.1.6. en stelt dat er een analyse gemaakt dient te worden van de cultuurhistorische waarden in een plangebied en dat de conclusies die daaraan verbonden worden gemotiveerd dienen te worden. Kernvraag die beantwoordt dient te worden is: welke cultuurhistorische waarden worden van publiek belang geacht.

Belvederegebied en Verordening Ruimte

Het gebied valt binnen de contouren van het in 1999 in de rijksnota Belvedere opgenomen *Belvederegebied* Den Haag – Wassenaar, uitgewerkt in de 'Cultuurhistorische impuls Duin, Horst & Weide' en het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) Duin Horst & Weide uit november 2011. Kernbegrippen van het LOP (met betrekking tot het plangebied) zijn het behouden van het open landschap, historische verkavelingspatronen en zichtlijnen. Daarnaast wordt een zorgvuldige aanpak van de overgang tussen stedelijke (bebouwde) en landelijke (onbebouwde) gebieden voorop gesteld. Dit gebied is tevens door de provincie Zuid-Holland aangewezen als provinciaal landschap. Voor dit landschap stelt de provincie in de Verordening Ruimte van 2010 randvoorwaarden voor de beschrijving en verankering van kernkwaliteiten en karakteristieken.²

Structuurvisie

De structuurvisie vormt de basis voor het bestemmingsplan. Deze visie stelt met betrekking tot cultuurhistorie dat Wassenaar zich richt op 'de instandhouding van het beeld, versterking van de structuur, en incidenteel transformatie van de invulling. Het cultuurhistorisch erfgoed en de natuurwaarden die in deze gebieden aanwezig zijn, zijn in hoge mate bepalend voor de mogelijkheden tot ontwikkeling. De dragers van de landschappelijke en cultuurhistorische identiteit zijn herkenbare beeldbepalende elementen. Lanen, weteringen en waardevolle landschappen doorsnijden en omsluiten gebieden, waarvan het beeld en het programma een grote mate van consistentie vertonen.' Voor de afzonderlijke buurten is in de visie gesteld dat Wassenaar zich richt op 'versterking van de structurerende eigenschappen van lanen, watergangen en groenelementen'.

GIP

In het kader van het *Gemeentelijk Inventarisatieproject* van panden, terrein en objecten met cultuurhistorische waarden (GIP) uit 2008/2009 dat vastgelegd is in het in april 2009 vastgestelde rapport *Baden in Weelde*, is een aantal objecten en terreinen op de zogenaamde GIP-lijst opgenomen (verwerkt in kaartbeeld bijlage 1 met bijbehorende lijst).

¹ Voor een overzicht van alle geldende beleidskaders wordt verwezen naar de tekst van de toelichting van het bestemmingsplan.

² i. de kernkwaliteiten, zoals bedoeld in lid 1;
ii. de belangrijkste kwaliteiten van de landschapstypen en de aardkundige waarden;
iii. de belangrijkste kwaliteiten van de bestaande dorpsstructuur waaraan wordt gebouwd;
iv. de openheid van het landschap;
v. de historische structuurlijnen en cultuurhistorische objecten;
vi. de bebouwingskarakteristieken (architectuur, stedenbouw, openbare ruimte) ter plaatse én
vii. de ordeningsprincipes en de ontwikkelingsgeschiedenis van het landschap.

1. Ammonslaantje/Maaldrift

1.1 Het deelgebied

Het deelgebied bevat het Ammonslaantje met de oostelijke bebouwing/percelen en de Maaldrift met de zuidelijke en westelijke bebouwing/percelen, inclusief de camping Maaldrift.

1.2. Beschermde status

Binnen het gebied bevinden zich geen gebouwde onderdelen die beschermd zijn.

1.3. Geschiedenis

De wegenstructuur van Ammonslaantje en Maaldrift, voorheen Maaldriftscheweg, is vergelijkbaar met de situatie van de kadastrale minuut uit begin negentiende eeuw met uitzondering van de situatie rond de boerderij Maaldrift 9. Op het tracé van het huidige fietspad Oude Trambaan lag tot 1923 de Middelweg. Deze weg liep voor de boerderij Maaldrift, nu Landlust, langs. Bij de aanleg van de trambaan in 1923 voor de tramverbinding Den Haag-Wassenaar-Leiden is het tracé rechtgetrokken.

De boerderij Maaldrift 5 behoorde tot de vroeg achttiende-eeuwse buitenplaats Laan en Duin en komt voor op de eerste kadastrale minuut. De voorgevel van de boerderij, waarvan alleen het voorhuis nog uit de 19de eeuw stamt, is niet op de Maaldrift gericht, maar richting de tennisbanen; dit houdt verband met de vroegere ontsluiting vanaf de Middelweg. De stal van de boerderij werd in 2002/2003 geheel vernieuwd en de boerderij kreeg in zijn geheel een woonbestemming.

De buitenplaats Laan en Duin had belangrijke eigenaren, onder wie graven van Wassenaar-Obdam en prins Frederik der Nederlanden. Van de laatste bevindt zich nog een jachtpaal op het parkeerterrein van de tennisbaan (bij Ammonslaantje 37). In Wassenaar zijn bij de inventarisatie in de winter 2008/2009 meer dan 10 van deze palen geteld, die de tekst 'Eigen jagt Prins Frederik' dragen. De hardstenen palen van circa twee meter hoog markeren de grenzen van de uitgestrekte bezittingen van prins Frederik en stammen uit de periode van 1838 tot 1846. Dat is de periode dat prins Frederik de landgoederen Ter Horst, Raephorst, Eikenhorst, de Hertenkamp, Groot Haesebroeck, Backershagen en De Paauw verwierf en op het huis van De Paauw ging wonen.

Van de buitenplaats Laan en Duin zijn nu alleen nog de boerderij en de schelpvormige vijver behouden. Op Maaldrift 7e staat nog een houten tuinhuis, dat behoort zou hebben tot het buiten, maar waarnaar onderzoek gedaan zou moeten worden om de cultuurhistorische waarde nader vast te stellen. Het wordt genoemd bij een veiling in 1935 van 'landgoed

Maaldrift', dat toen of daarvóór eigendom van A. Kröller (van Groot Haesebroek en Kröller-Müller-museum) was. Over de buitenplaats-geschiedenis van Maaldrift is nog weinig uitgezocht. De ontsluiting van dit huisje bestaat uit een onverhard pad vanaf de Maaldrift en wordt aldaar gemarkeerd door een gemetselde paal. Langhuisboerderij Maaldrift 9, op de kadastrale minuutkaart aangeduid als Aan de Maaldrift en nu bekend als Landlust, stamt oorspronkelijk uit de zeventiende eeuw. De huidige boerderij stamt uit het midden van de 19de eeuw en heeft zijn agrarische functie in 1989 verloren; het gebouw en de evenwijdig gelegen schuur maken onderdeel uit van het Camping-complex Maaldrift, waarbij de boerderij twee wooneenheden bevat. De voorgevel van de boerderij is gericht op de inmiddels aldaar verdwenen Middelweg. Dit oorspronkelijke tracé is op de kaart (bijlage 1) weergegeven.

Aan de oostzijde van het Ammonslaantje bevindt zich woonhuis-bebouwing, die vanaf het begin van de twintigste eeuw is ontstaan. De bebouwing langs het eerste deel van het Ammonslaantje, tot en met het huisnummer 30, staat relatief dicht op de weg: ondiepe voortuinen scheiden de huizen van de weg. Dit deel is vrij dicht bebouwd en bestaat uit smalle kavels. De lage nummers, tot en met nummer 15, staan overwegend haaks met de nok op de straat en bestaan overwegend uit één bouwlaag met kap. De bebouwing van de hogere nummers en aan de Maaldrift is vrijstaand en op grote kavels gelegen.

De huizen met cultuurhistorische waarde op de nummers 15, 16 en 17 stammen uit het eerste kwart van de twintigste eeuw. Nummer 15 is in 1923 tot stand gekomen naar ontwerp van A. Bontenbal, een lokale architect, wiens meest bekende werken in Wassenaar de school aan de Joh. de Wittstraat 33 uit 1932 en enkele gedenktekens van na de Tweede Wereldoorlog zijn. Rond 1900 diende een deel van Maaldrift als exercitieterrein en schietbanen. In 1916 werd het noodvliegveld. Kort daarna ging de KLM het gebruiken als vliegveld; rond 1920 werden er vluchten gehouden. Al spoedig verhuisde de KLM echter naar Schiphol, omdat daar veel meer ruimte was. Inmiddels was op Maaldrift wel een hangar en andere voorzieningen gerealiseerd, die zich bevonden ter hoogte van de huidige tennisbanen en Ammonslaantje 37. De hangar werd na het vertrek van de KLM in gebruik genomen als tennishal en is in 1963 afgebrand. Hal en omliggende terreinen bevatten een overdekte tennisbaan, een badmintonbaan, een grasbaan, en een hockey- en zweefvliegtrein. In 1928 kwam het gebouwtje met een veranda en bergkelder bij de tennisbaan tot stand in opdracht van J.H. Verloop. Dit gebouw doet dienst als bijgebouw bij de huidige tennisbanen.

1.4. Panden/objecten en terreinen met cultuurhistorische waarden

1.4.1. Bebouwing

Er liggen binnen het gebied enkele panden, objecten en terreinen die zijn opgenomen op de GLP-lijst uit 2009 (zie bijlage 1 met overzicht bebouwing met cultuurhistorische waarde). Deze elementen voldoen aan de algemene en aan de per categorie geformuleerde specifieke criteria, zoals vastgelegd in Baden in Weelde uit april 2009.

- de jachtpaal bij Ammonslaantje 37
Hardstenen paal gesitueerd op de parkeerplaats van de tennisclub.
- het sportgebouw bij Ammonslaantje 37
Dit gebouw ligt tussen de tennisbanen in. Het bestaat uit een gedeelte met een berg- en stookkelder en schoorsteen, en een (dichtgezet) veranda.
- woonhuis Maaldrift 3
Het woonhuis stamt in oorsprong uit de 17de eeuw. Het is vergroot en verbouwd, maar er zijn nog onderdelen uit die bouwtijd. Het huis is met de voorgevel gericht op de voormalige Middelweg.
- voorhuis boerderij, Maaldrift 5, bij voormalige buitenplaats Laan en Duin
Het voorhuis bestaat uit één bouwlaag met schildkap en de voorgevel ligt aan de zijde van de tennisbaan. Het vernieuwde stalgedeelte heeft de karakteristieke langgerekte staafvorm grotendeels behouden.
- boerderij Aan de Maaldrift / Landlust, Maaldrift 9
De in oorsprong zeventiende-eeuwse boerderij Landlust heeft een bijbehorende schuur uit 1879, die evenwijdig aan het hoofdgebouw staat, met een toegangsweg ertussen. De boerderij staat iets terug ten opzichte van de Maaldrift en is met de voorgevel gericht op de (voormalige) Middelweg. De boerderij bestaat uit één bouwlaag met afgewolfd zadeldak. Aan de oostzijde is een aanbouw onder lessenaarsdak.

1.4.2. Water(wegen)

Op de overzichtskaart is het restant van de schelpvormige vijver van de voormalige, vroeg achttiende-eeuwse buitenplaats Laan en Duyn of Laan en Duin opgenomen.

Structuurondersteunend is de watergang langs het voormalige tracé van de Middelweg, die langs het huidige fietspad loopt en doorloopt over het erf van boerderij Landlust op Maaldrift 9. Deze watergang herinnert aan het voormalige tracé van de weg en is een fysieke drager van de historie.

1.4.3. Wegen

Het Ammonslaantje heeft zijn slingerende verloop, die reeds op de kadastrale minuut van het begin van de 19de eeuw te zien is, behouden. Karakteristiek daarin zijn de twee bajonetaansluitingen: bij de aansluiting op de Maaldrift en bij de aansluiting tussen de Oude Trambaan en de Rijksstraatweg.

Ook de Maaldrift heeft zijn tracé dat op de kadastrale minuut te zien is, grotendeels behouden.

Het oude tracé van de Middelweg, dat vóór de komst van de trambaan voor en langs de boerderij Landlust liep, is als verdwenen, maar deze cultuurhistorisch gezien waardevolle structuur is op de cultuurhistorische waardenkaart aangegeven.

1.4.4. Cultuurhistorische dijk

De Maaldrift is een ontginningskade, aan de noordwestzijde van de Maaldrift (buiten het plangebied) ligt de wetering.

1.4.5. Hoogte-elementen

Niet van toepassing

1.4.6. Openheid

Openheid, zoals bedoeld als kernkwaliteit van het Duin Horst & Weide-Belvederegebied, heeft betrekking op het contrast tussen open weidegebieden en gesloten bosgebieden (horsten). De historische bebouwing van Maaldrift maakt onderdeel uit van het boerderijenlint ten oosten van de Zijlwatering waarvan ter noorden van de Lange Kerkdam nog slechts Ter Weer en Maaldrift 5 overgebleven zijn. De andere boerderijen zijn allemaal gesloopt. Tot ver in de twintigste eeuw was er sprake van een boerderijenlint in een open weidegebied. De openheid aan de noordwest en noordzijde van het plangebied is een belangrijke kwaliteit, die in verschillende beleidsvisies is vastgelegd. Bebouwing en andere (bouw)activiteiten aan de overzijde van de Maaldrift, zoals Maaldrift 6 (agrarisch bedrijf) en Maaldrift 10 (onderdeel van de camping) is vanuit deze kernkwaliteit en visies onwenselijk.

Op een kleiner schaalniveau is de openheid tussen de boerderij Maaldrift 9 en de Oude Trambaan vanuit de visuele ervaring van deze historische boerderij vanaf het fietspad van belang.

1.4.7 Profielen

De profielen van Maaldrift en Ammonslaantje zijn karakteristiek. Door het dempen van delen van de sloot langs Maaldrift en inrichting als tuinen (zuidoostzijde van de weg) is het historische karakter van het profiel van (dit deel van) Maaldrift aangetast.

1.4.8 Straatmeubilair

Er is geen sprake van historisch waardevol straatmeubilair.

1.4.9. Zichtlijnen

Er is geen sprake van historisch waardevolle zichtlijnen met uitzondering van de onder 1.4.6 genoemde zichtrelatie tussen Oude Trambaan en boerderij Maaldrift.

1.4.10 Beplanting met cultuurhistorische waarde

Plantsoenen/parken

Er zijn geen plantsoenen of parken in het plangebied.

Monumentale bomen

- laanbeplanting
 - langs Maaldrift is sprake van karakteristieke beplanting
- solitairen
 - niet van toepassing
- bomen als onderdeel van de plantsoenen
 - niet van toepassing

1.4.11. Buitenplaats/landgoederen

In het plangebied bevinden zich de resten van de buitenplaats Laan en Duin. Deze restanten zijn opgenomen in bovenstaande beschrijving onder 1.3. en bijbehorende kaart.

1.4.12. Beschermd stads- of dorpsgezicht

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een beschermd gezicht.

1.5. Advies voor verankering cultuurhistorische waarden

In 2012 heeft onderzoek plaatsgevonden om te beoordelen of de cultuurhistorisch waardevolle bebouwing in aanmerking komt voor bescherming als gemeentelijk monument.

Er is een positief advies uitgebracht voor de bescherming als gemeentelijk monument voor:

- de jachtpaal bij Ammonslaantje 37
- boerderij Landlust, Maaldrift 9, 9a, 9b

Via het bestemmingplan: waarde – cultuurhistorie (WR-C) (dubbelbestemming)

Cultuurhistorie speelt een rol van betekenis voor alle objecten, terreinen en structuren met cultuurhistorische waarde, zoals in bijlage 1 benoemd en/of op het kaartbeeld ingetekend en de waarde zou via het bestemmingsplan verankerd moeten worden. Bescherming via Waarde – cultuurhistorie (WR-C) (dubbelbestemming) is aan te bevelen.

Het is aan te bevelen om voor de hiervoor genoemde potentiële gemeentelijke monumenten de bestaande hoofdvorm en afmetingen zoals nok- en goothoogte als minimale / maximale maten in het bestemmingsplan op te nemen; dan wel een beschrijving op hoofdlijnen waaruit de karakteristiek en de niet aan te tasten onderdelen duidelijk naar voren komt.

2. MOB-complex

2.1 Het deelgebied

Het terrein van het Mobilisatieterrein ligt ingesloten tussen de bebouwing en de percelen langs Ammonslaantje en Maaldrift en het fietspad Oude Trambaan.

2.2 Geschiedenis

2.2.1 Algemene geschiedenis MOB-complexen³

Door het sluiten van nieuwe bondgenootschappen na de Tweede Wereldoorlog veranderde ook de verplichtingen van de Koninklijke Landmacht (KL). Blijkens strategische concepten hield men na de oorlog rekening met een onverhoedse aanval door de Sovjetstrijdkrachten, die zich zou voortzetten in een snelle opmars naar de Rijn. Deze aanval zou gepaard gaan met luchtaanvallen om de mobilisatie en de concentratie van NAVO-strijdkrachten te verstoren. Spreiding van de opslag zowel van de locaties als over de locaties werd noodzakelijk geacht. Men besloot tot de oprichting van één parate en een aantal mobiele infanteriedivisies.

Voor een snelle bevoorrading en uitrusting van deze mobiele divisies werd besloten om magazijncomplexen op te richten, zogenaamde mobilisatiecomplexen (MOB-complexen). In deze complexen werden permanent voorraden op peil gehouden, zodat bij een eventuele oorlog voldoende munitie, medicijnen en voedsel voorhanden waren. Uiteindelijk werden er in de periode 1951-1961 naar schatting zo'n honderd mobilisatiecomplexen gebouwd waarvan twee in Zuid-Holland. De MOB-complexen hebben decennialang nauwelijks veranderingen ondergaan. Voor nagenoeg alle complexen geldt dat het merendeel van de objecten dateert uit de beginperiode. De meeste complexen zijn tot ver in de jaren negentig in gebruik geweest. Sindsdien wordt voor de meeste complexen na afstoting een nieuwe bestemming gezocht. Vanwege de vele herontwikkelingen worden MOB-terreinen in rap tempo zeldzamer.⁴

2.2.2. Geschiedenis MOB-complex Maaldrift

Het bijzondere van het Maaldrift-complex is dat het al in 1940 tot stand is gekomen. De munitiemagazijnen

(gebouw M), een aantal algemene magazijnen (gebouw L), een voertuigenwasplaats, een dienstwoning en twee transformatorhuisjes dateren uit deze tijd. In 1952/1953 kwamen de overige algemene magazijnen (gebouw L) en het kantoor- en wachtgebouw tot stand. Een derde en laatste bouwphase stamt uit 1992. Mede vanwege deze vroege aanleg heeft Maaldrift een negen op een schaal van tien als waarderingscijfer ontvangen in het nationale categoriaal onderzoek uit 2007, 'Militair erfgoed CATEGORIAAL ONDERZOEK WEDEROPBOUW 1940-1965', dat RACM (nu: RCE) heeft laten uitvoeren.

2.2.3. Karakterisering van de aanleg

De vorm van de plattegronden van MOB-complexen is in enkele gevallen rechthoekig, maar is meestal bepaald door de vorm van het beschikbare terrein. Bij Maaldrift is de plattegrond nagenoeg rechthoekig, maar zijn de buitenranden wel grillig en meerhoekig doordat ze de achtererfgrenzen van de bebouwing aan het Ammonslaantje en de Maaldrift en bestaande wegenpatronen volgen. In het noordoosten ligt de camping Maaldrift en daar volgt de begrenzing van het MOB-complex het oorspronkelijke tracé van de Middelweg (van vóór de aanleg van de trambaan). Binnen deze vorm zijn een of meer rechthoekige, lusvormige wegen aangelegd, waarvan aan weerszijden en om en om de loodsen en magazijnen liggen. In het geval van Maaldrift gaat het om een enkelvoudige hoofd-lus, dat wil zeggen één rondweg met daarachter, haaks daarop nog een lus. Door deze 'rondweg' en door de laad- en loshavens voor de magazijnen is het vrachtverkeer verzekerd van een onbelemmerde doorgang. Bij een standaardcomplex liggen de gebouwen met hun lange zijde aan de (lusvormige) rondweg, maar bij Maaldrift is sprake van gridvorming. Hierbij liggen de magazijnen in rijen schuin ten opzichte van de weg, waardoor een specifiek, regelmatig patroon, een grid, ontstaat. Dit is doorgaans het geval bij munitiemagazijncomplexen. In de complexen waar rupsvoertuigen werden opgeslagen, moest tevens een gesloten circuit aanwezig zijn om tanks de voorgeschreven periodieke testritten te laten uitvoeren. Ook bij Maaldrift is er een testbaan, voorzien van een specifieke ondergrond met asfalt.

Vanwege het ontploffingsgevaar zijn de munitiemagazijnen elk afzonderlijk omgeven door een talud en greppels. De terreinen rondom de magazijnen zijn begroeid met een rijke scharkering aan loofhout, waaronder els, abeel, eik, es, esdoorn, lijsterbes, meidoorn. Dit bepaalt in hoge mate het groene karakter van het huidige complex. Om het gehele terrein loopt net als elders een afrastering, waarin (eveneens standaard) nog een extra uitgang, namelijk bij de Maaldrift, is opgenomen. Buiten de afrastering bouwde men een woning voor de beheerder en zijn gezin (bij de ingang aan de zijde Ammonslaantje).

³ Bron voor algemene gegevens over MOB-complexen: Michiel Kruidenier, 'Militair erfgoed CATEGORIAAL ONDERZOEK WEDEROPBOUW 1940-1965', Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, Zeist 2007.

⁴ Het rapport 'Verkocht wegens vrede van Dienst Landelijk Gebied van mei 2011 geeft een overzicht van 53 herontwikkelde militaire terreinen. Dit rapport geeft inzicht in de waarde en de mogelijkheden voor herontwikkeling van de terreinen. Daarnaast is een handleiding voor transformatie door RCE in voorbereiding (mondelinge mededeling P. Nijhof).

2.2.4. Karakterisering van de gebouwen

Een standaardcomplex bestond uit een wacht- annex bureelgebouw voor de bewaking, een eenvoudige werkplaats voor het uitvoeren van inspecties of het doen van kleine reparaties, meerdere loodsen voor voertuigen en materieel waarvoor geen speciale opslag vereist was, indien nodig twee tankloodsen, twee munitiemagazijnen, twee verbindingsmagazijnen en meerdere BOSopslagplaatsen (voor benzine, olie en smeermiddelen).

De munitiemagazijnen (M-loodsen) waren vaak omgeven door een greppel en een eigen afrastering. Elk magazijn had zijn eigen onderhoudsruimte, waarvan in de praktijk weinig gebruik werd gemaakt, omdat met name het stofvrij houden van deze ruimte problematisch bleek. Per magazijn werd ook een vensterloze, geventileerde ruimte opgenomen voor de opslag van accu's. Vanwege het ontploffingsgevaar worden de munitiemagazijnen elk afzonderlijk omgeven door een talud.

Maaldrift telt uit de periode 1940 en 1951/52 maar liefst zeven munitiemagazijnen (gebouw M) uit 1940 omgeven door taluds, 19 algemene magazijnen voor opslag van voertuigen (gebouw L) uit 1940 en 1952, twee transformatorhuisjes uit 1951, een portiersloge uit 1951, een wachtgebouw uit 1953 en een voertuigenwasplaats uit 1940 (met smeerbrug uit 1960). De overige gebouwen, waaronder benzinemagazijnen, dateren van 1960 en later.

Direct buiten het terrein, aan de Oude Trambaan, is een O-paal aangetroffen. Dit soort palen markeerden de grens van een militair complex. Net buiten het terrein, bij de ingang aan de zijde van het Ammonslaantje, staat de dienstwoning uit 1940.

2.3. Waardestelling

Voor de waardering van de MOB-complexen in Nederland is in 2007 onderzoek gedaan in opdracht van de toenmalige RACM. Hierbij is het Munitiemagazijn-complex Maaldrift geclassificeerd in vergelijking met bijna 100 andere complexen in Nederland⁵. Op basis van het rapport uit 2007 kan gesteld worden dat:

- het complex grote cultuurhistorische waarde heeft;
- het complex behoort tot de enige twee MOB-complexen, die in Zuid-Holland aangelegd zijn;
- de aanleg van het complex met een gridvorm hoog gewaardeerd wordt;
- het complex een standaard type bebouwing heeft;
- het complex hoog gewaardeerd wordt in termen van gaafheid en herkenbaarheid;

- het complex hoog gewaardeerd wordt in termen van zeldzaamheid, omdat de eerste aanleg dateert van vóór 1951 en vanwege de gridvormige aanleg. Hieraan kan toegevoegd worden dat:
- het complex positief gewaardeerd wordt vanwege het karakter van in het groen ingepakte bebouwing binnen een functionele aanleg van wegen, wallen en greppels.

2.4. Advies

Gezien de hoge waardering die het MOB-complex op landelijk niveau krijgt, alsmede de (regionale) zeldzaamheid en de relatie met de Tweede Wereldoorlog luidt het advies vanuit cultuurhistorie:

- geef het gehele terrein een dubbelbestemming waarde cultuurhistorie en verbindt daaraan planregels die gericht zijn op de instandhouding van de cultuurhistorisch gezien waardevolle elementen en structuren; te weten:
 - de bestaande hoofdstructuur van wegen, greppels en wallen;
 - de gridvormige opzet van de bebouwing;
 - één of meerdere munitiemagazijnen (gebouw M) als fysieke herinnering aan de militaire functie van het terrein;
 - de O-paal als herinnering aan het fenomeen O-palen en als markering van het (voormalige) militaire terrein;
 - de bestaande groenstructuren, inbegrepen de wallen en greppels, waarbij het leidende motief de in het groen ingepakte gebouwen zijn;
 - zowel in stedenbouwkundige als in architectonische zin het bestaande militaire (lees: sobere, argeloze, functionele) karakter;
- raadpleeg bij herontwikkeling de transformatiehandleiding en win informatie in over de laatste stand van zaken omtrent het beleid rond de herontwikkeling van MOB-terreinen.

⁵ Bron voor waardering: Michiel Kruidenier, 'Militair erfgoed CATEGORIAAL ONDERZOEK WEDEROPBOUW 1940-1965'; Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, Zeist 2007, p. 70.

3. Tussen Oude Trambaan en Rijksstraatweg

3.1 Het deelgebied

Het terrein ligt tussen Oude Trambaan, Maaldrift, Rijksstraatweg en Ammonslaantje en bestaat uit een sportveld en een bedrijventerrein.

3.2 Geschiedenis

Op het terrein van het huidige bedrijventerrein Maaldrift lag tot begin jaren negentig van de twintigste eeuw het Advies en Selectiecentrum van de Koninklijke Landmacht en de Verificatiedienst van de Rijkszee- en Luchtvaartinstrumenten van de Koninklijke Marine. Ze waren gehuisvest in drie loodsen en een grote munitiebunker voor het leger uit 1939. De Marineweg op het bedrijventerrein herinnert aan deze geschiedenis.

De noordwestgrens van het gebied wordt gevormd door het fietspad, dat op het tracé van de trambaan uit 1923 is aangelegd. De naam van dit fietspad, Oude Trambaan, herinnert aan deze geschiedenis.

3.3. Panden/objecten en terreinen met cultuurhistorische waarden

In 2012 heeft onderzoek plaatsgevonden om te beoordelen of de cultuurhistorisch waardevolle bebouwing in aanmerking komt voor bescherming als gemeentelijk monument.

Er is een positief advies uitgebracht voor de bescherming als gemeentelijk monument voor:

- jachtpaal Rijksstraatweg ongenummerd bij Marineweg 1

De watergang langs de Rijksstraatweg is structuurondersteunend.

Er bevindt zich een restant van een watergang tussen sportveld en bedrijventerrein die voorkomt op de kadastrale minuutkaart. De Oude Trambaan is een fysieke herinnering aan het tracé van de trambaan. De Rijksstraatweg is een eeuwenoude wegenstructuur van bovenregionale betekenis.

3.4. Advies voor verankering cultuurhistorische waarden

Cultuurhistorie speelt een rol van betekenis voor alle terreinen en structuren met cultuurhistorische waarde, zoals op het kaartbeeld ingetekend en de waarde zou via het bestemmingsplan verankerd kunnen worden. Bescherming via Waarde – cultuurhistorie (WR-C) (dubbelbestemming) is aan te bevelen.

Cultuurhistorische waardenkaart Ammonslaantje - Maaldrift

terreinen, gebouwen en objecten met cultuurhistorische waarde

wegen met cultuurhistorische waarde

wegen met chw- verdwenen

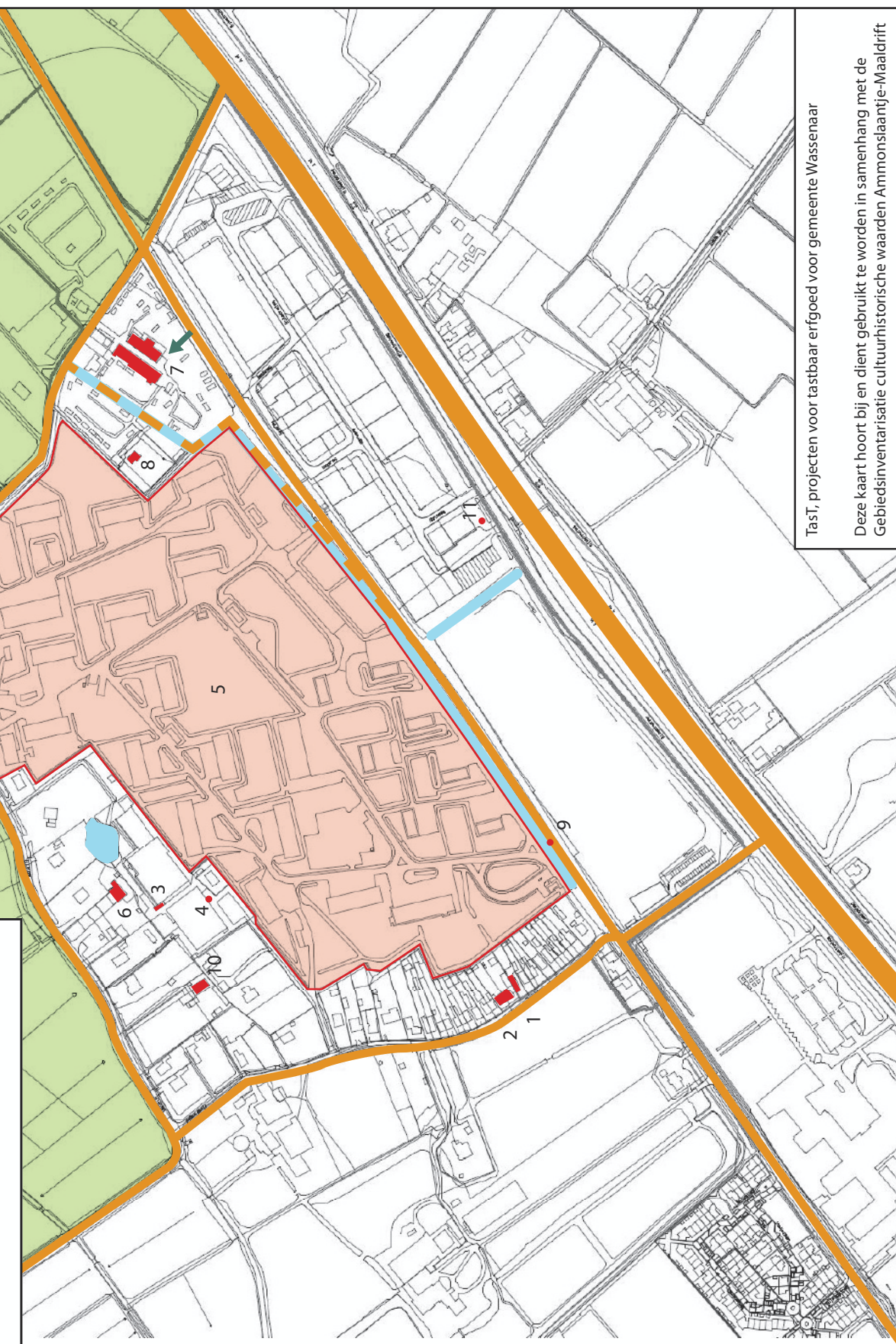
water met cultuurhistorische waarde

open weidegebied

zichtlijn

TasT, projecten voor tastbaar erfgoed voor gemeente Wassenaar

Deze kaart hoort bij en dient gebruikt te worden in samenhang met de
Gebiedsinventarisatie cultuurhistorische waarden Ammonslaantje-Maaldrift

Overzichtslijst elementen/terreinen met cultuurhistorische waarde

Nummer	straat	huisnummer	gebied	naam	categorie	functie	jaar	architect	opmerkingen
1	Ammonslaantje	15	Maaldrift		Wonen	arbeiderswoning	1923	Bontenbal, A.	eenvoudig (arbeiders)woonhuis,zeldzaam, type
2	Ammonslaantje	16, 17	Maaldrift		Wonen	dubbel woonhuis			
3	Ammonslaantje	ong. bij 37	Maaldrift		Overig	sportgebouwtje	1928	Haan, J. de	zie www.deoudeek.nl; 1931: pergola met bergkelder bij lawn-tennisbaan
4	Ammonslaantje	ong. bij 37	Maaldrift		Straatmeubilair	jachtpaal	1850		Op parkeerterrein tennisclub; tekst 'Eigen Jagt Z.K.H. Prins Frederik'; opgegraven en herplaatst op parkeerterrein, niet oorspronkelijke plaats; alhier vanwege de buitenplaats Laan en Duin waarvan prins Frederik der Nederlanden eigenaar was
5	Ammonslaantje / Maaldrift	1, 3, ea	Maaldrift		Militair	mobilisatiecomplex	1952		aanleg met hoofdstructuur, greppels en wallen; munitiemagazijnen (gebouw M); wachtgebouw (gebouw W); twee transformatorhuisjes; onderhoudsburg; testbaan; eerste objecten stammen uit WOII-periode
10	Maaldrift	3	Maaldrift		Wonen	woonhuis	1700		Woonhuis met 17de-eeuwse oorsprong; niet geïnventariseerd tijdens GIP; bouwhistorische waarde
6	Maaldrift	5	Maaldrift		Agrarisch	dwarshuisboerderij (voorhuis)	1900		vrijwel geheel vernieuwd, voorhuis uit laatste kwart 19de eeuw behouden
7	Maaldrift	9, 9a, 9b	Maaldrift	Landlust	Agrarisch	langhuisboerderij, schuur	1879		17de-eeuwse oorsprong; huidige aanzicht en schuur 1879
8	Maaldrift	7e	Maaldrift		Wonen	vakantiewoning/ tuinhuis	1931		behorend bij/ter herinnering aan landgoed Maaldrift, verbouwd 1976, nabij boerderij Landlust
9	Oude Trambaan	ong. bij Maaldrift 3	Maaldrift		Straatmeubilair	O-paal			genummerde betonnen paal: O 25; niet geïnventariseerd tijdens GIP; grenspaal ministerie van Oorlog, aanduiding grens militair gebied; in grasstrook tussen fietspad en sloot
11	Rijksstraatweg	ong. bij Marine-weg 1	Maaldrift		Straatmeubilair	jachtpaal	1850		Tekst 'Eigen jagt Z.K.H. Prins Frederik' en 'hoek'; hersteld en herplaatst na ontwikkeling bedrijventerrein; alhier vanwege de buitenplaats Laan en Duin waarvan prins Frederik der Nederlanden eigenaar was

Detailkaart structuurelementen en bebouwing MOB-complex

terreinen, gebouwen en objecten met cultuurhistorische waarde

1940 1e fase

1952/3 2e fase

1992 3e fase

onbekend

? wegen met cultuurhistorische waarde

TasT, projecten voor tastbaar erfgoed voor gemeente Wassenaar

Deze kaart hoort bij en dient gebruikt te worden in samenhang met de Gebiedsinventarisatie cultuurhistorische waarden Ammonslaantje-Maaldrift.

Gebiedsinventarisatie cultuurhistorische waarden Ammonslaantje - Maaldrift

Bijlage 2 Afbeeldingen

- 1 kaarten
- 2 historische (lucht)foto's
- 3 panden en objecten met cultuurhistorische waarde
- 4 foto's huidige situatie 2011/2012

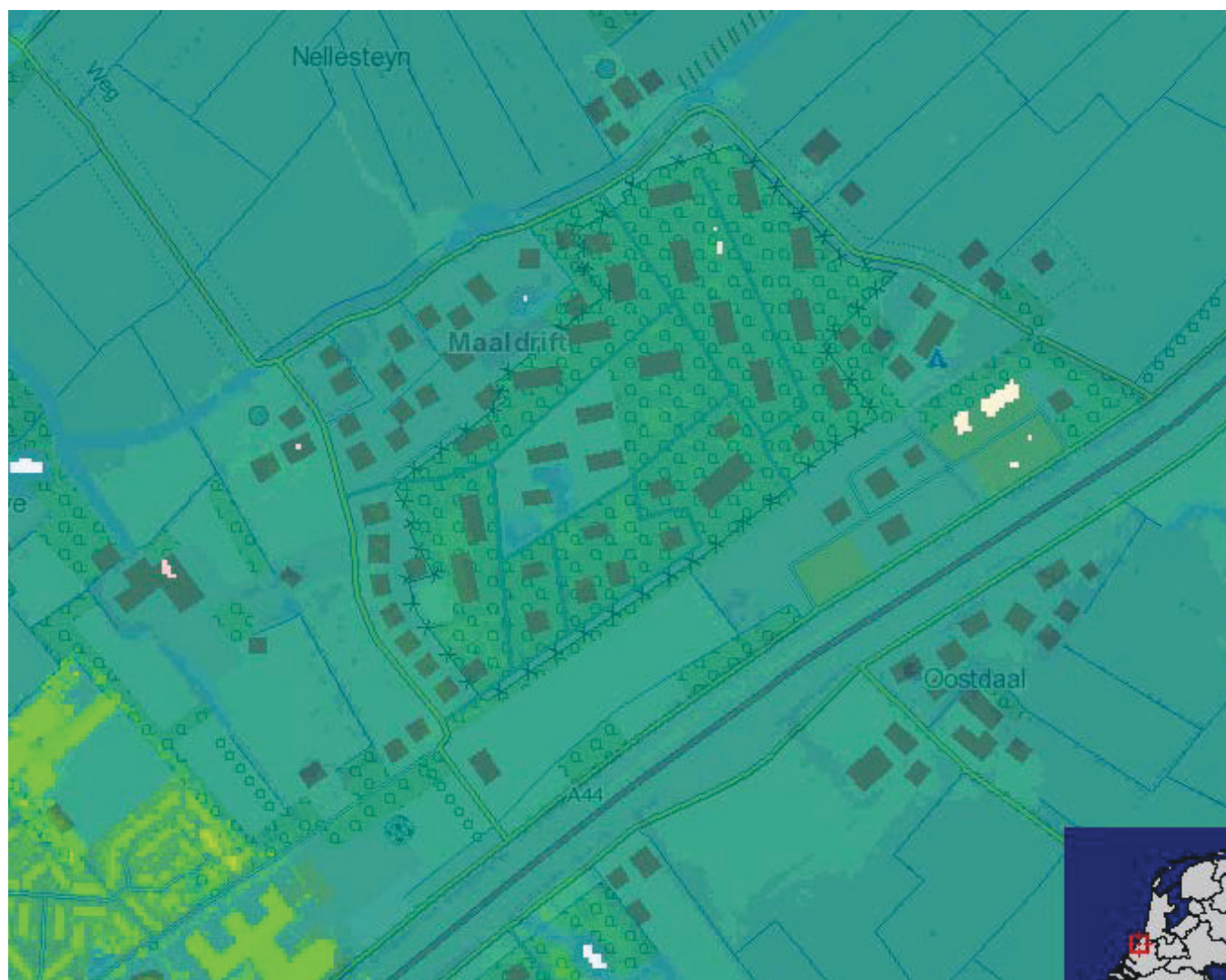
Kaarten

Google Earth afbeelding van Maaldrift - Ammonslaantje.

Uitsnede van Google Earth met zicht op de vijver van de niet meer aanwezige buitenplaats en ten westen daarvan de voormalige boerderij Maaldrift 5.

De AHN-hoogtekaart van Maaldrift (bron: www.ahn.nl).

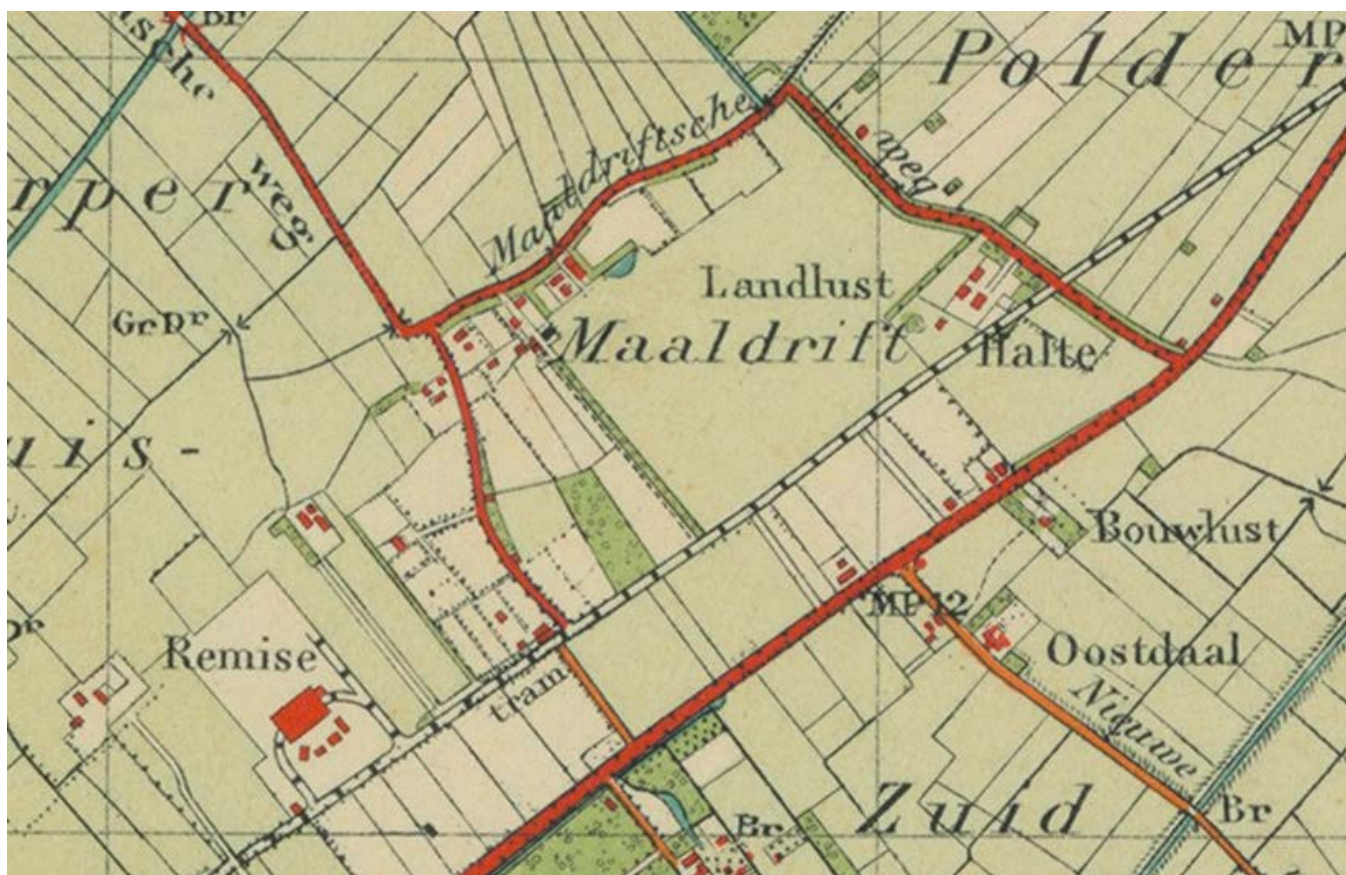
Fragment van de kaart van het Hoogheemraadschap van Rijnland van Floris Balthasar uit 1615.

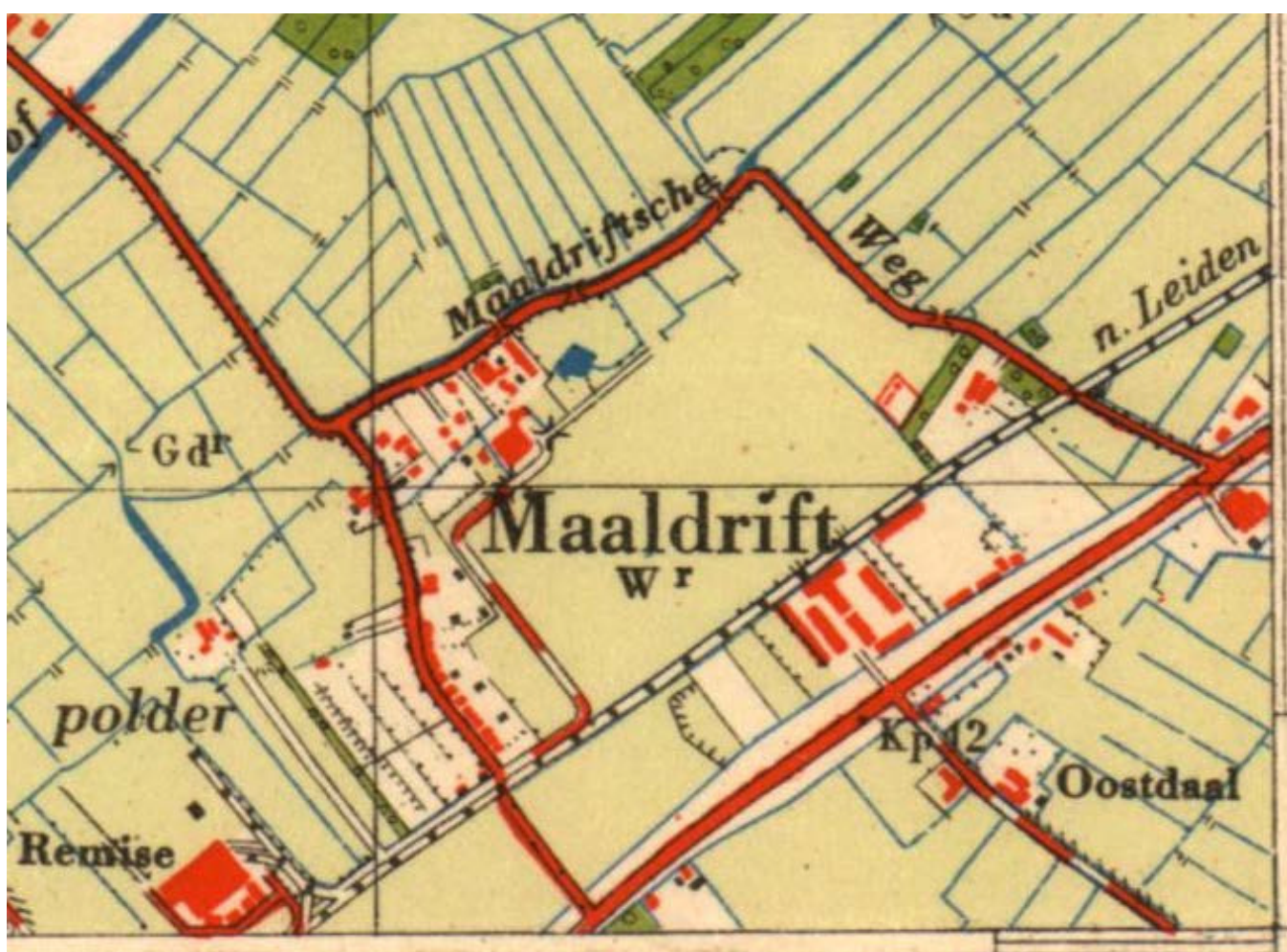
Het kadastrale minuutplan uit 1822.

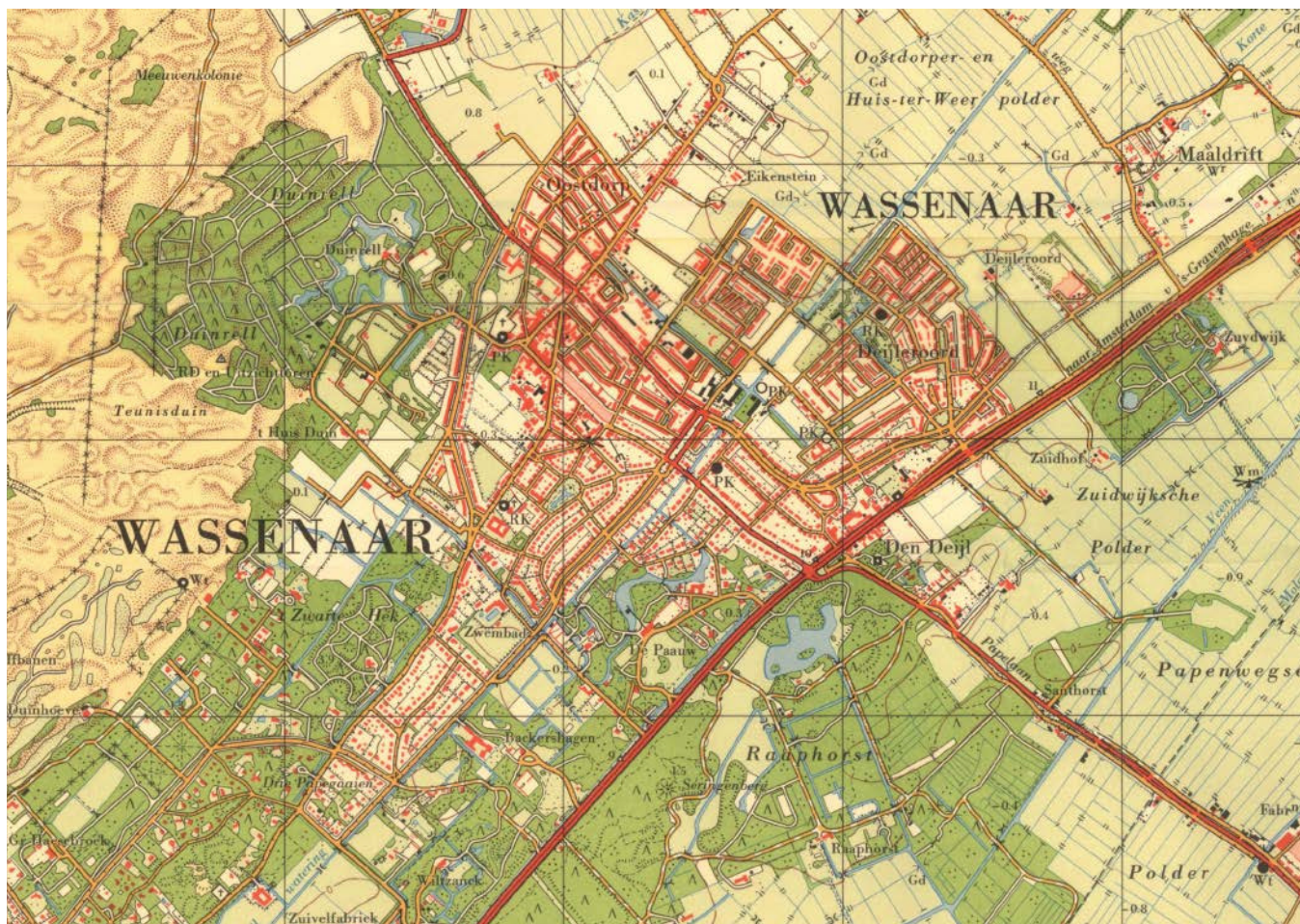
Topografische kaart uit 1920.

Topografische kaart uit 1924 (herziening 1923).

Topografische kaart uit 1946.

Topografische kaart uit 1966.

Kaart 4a Provinciale landschappen (behorend bij artikel 6)

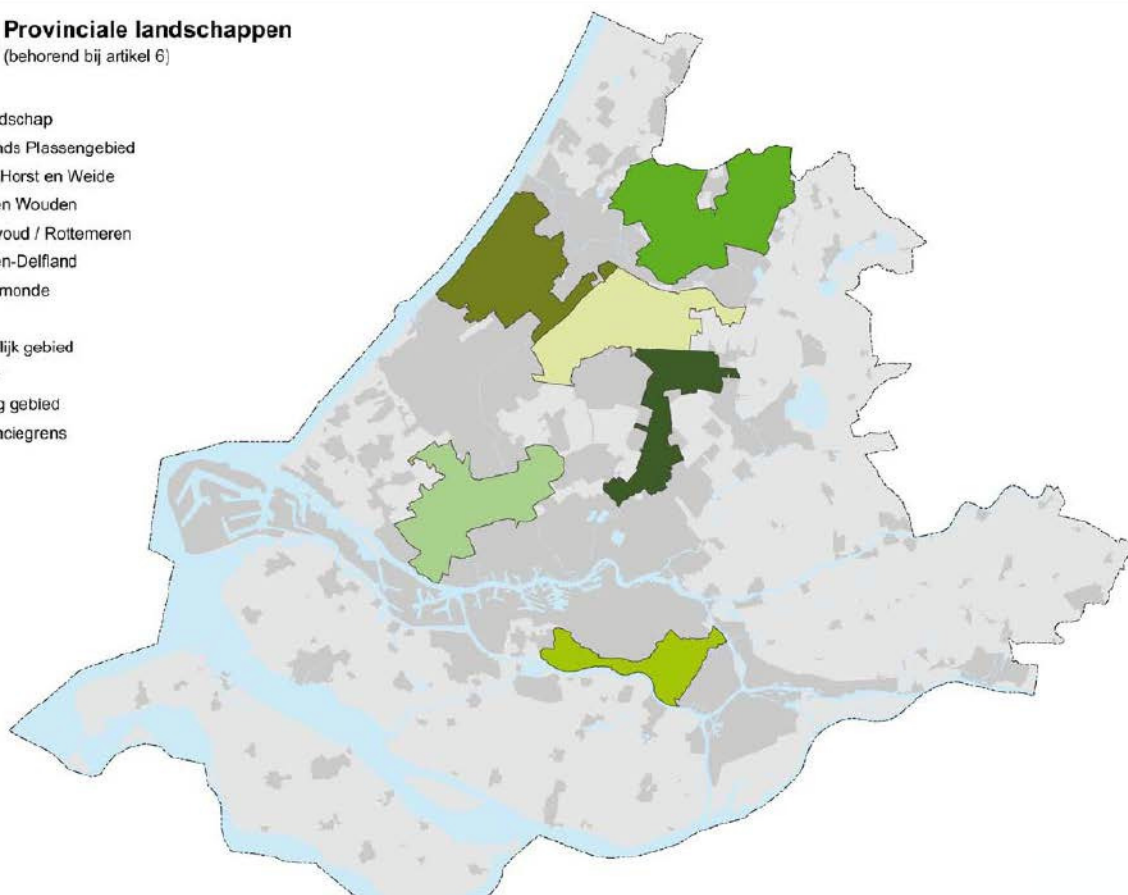
Legenda

Provinciaal landschap

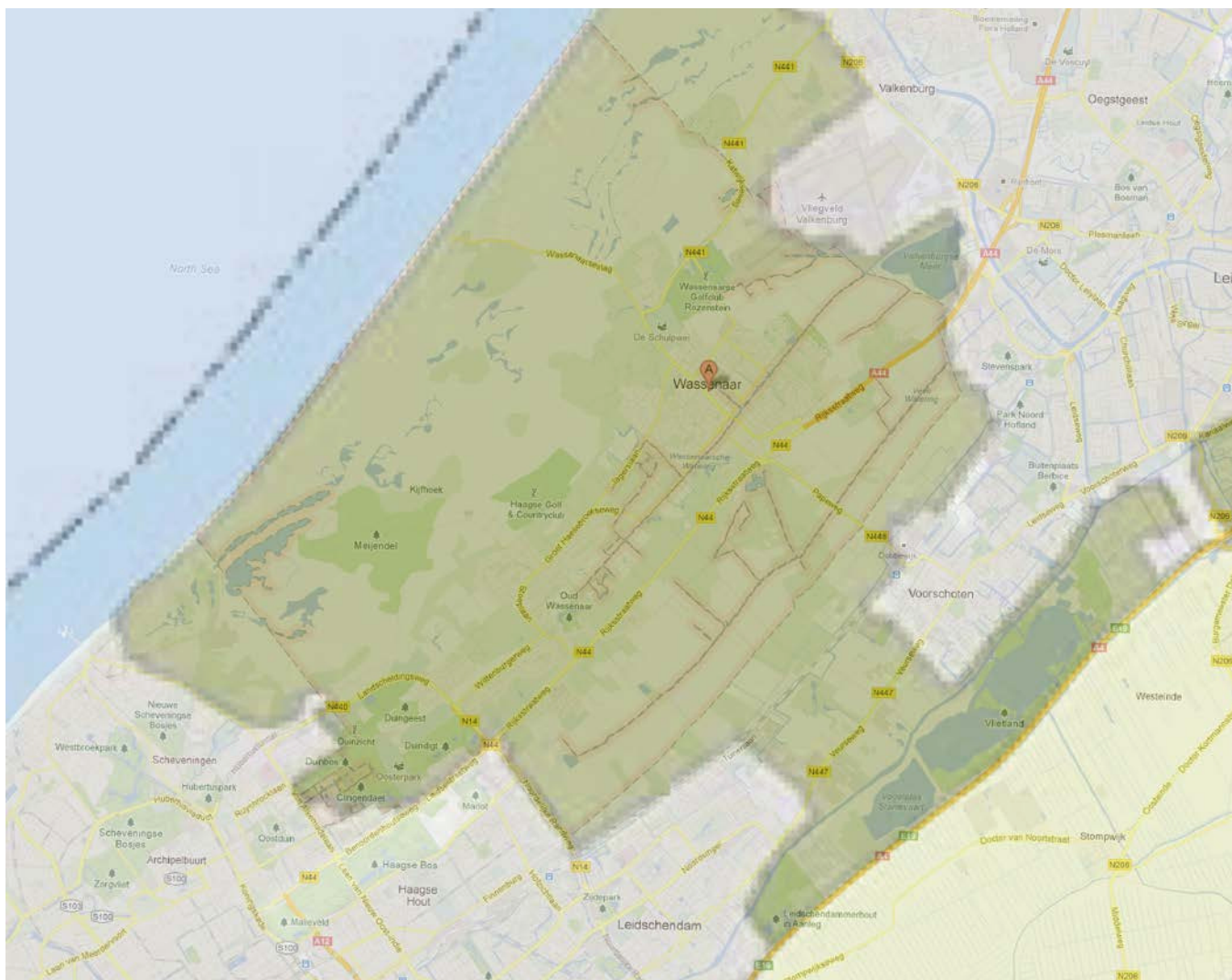
- Hollands Plassengebied
- Duin, Horst en Weide
- Wijk en Wouden
- Bentwoud / Rottemeren
- Midden-Delfland
- IJsselmonde

Overig

- Stedelijk gebied
- Water
- Overig gebied
- Provinciegrens

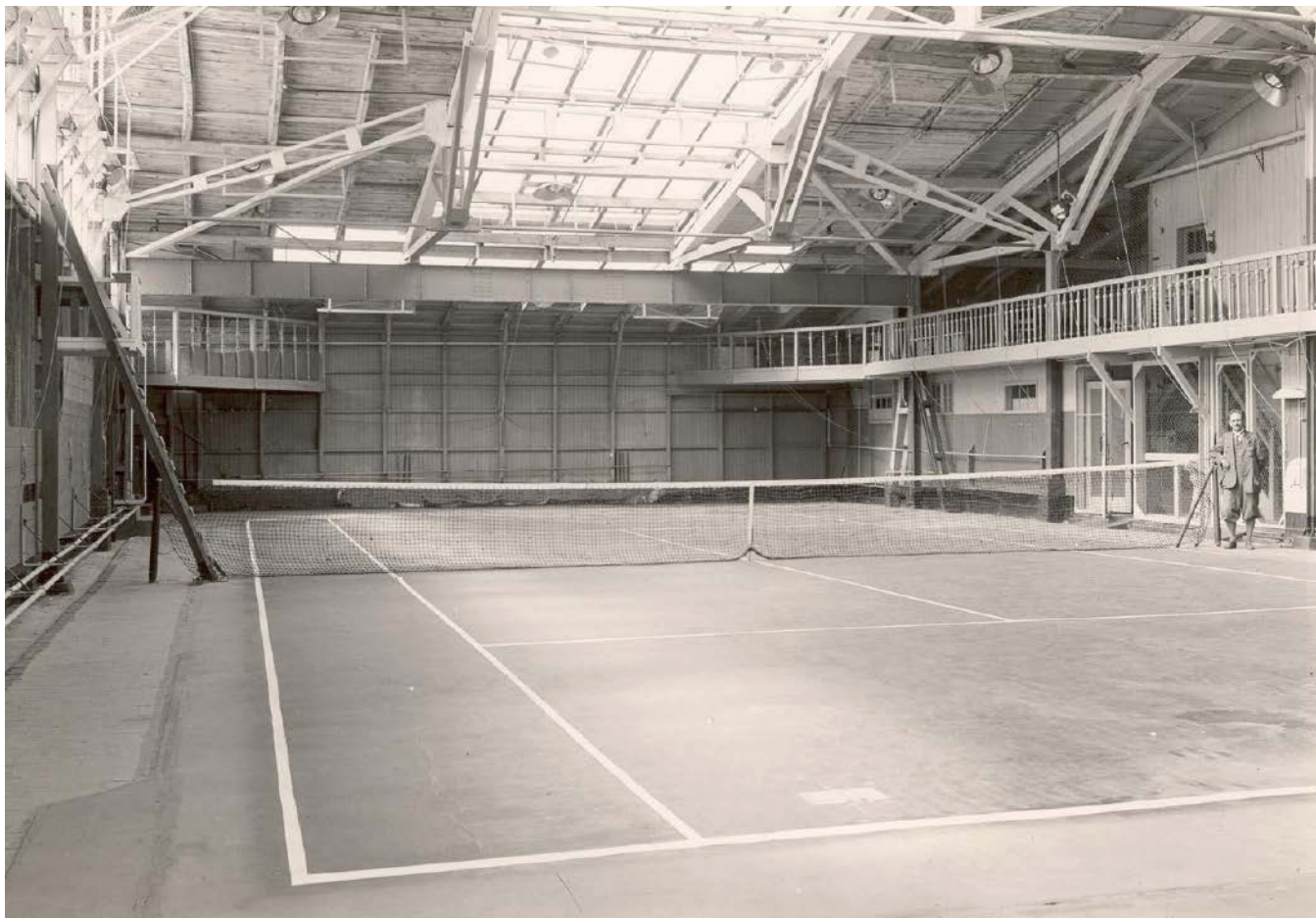

Kaart provinciaal landschap Duin Horst en Weide (bron: Verordening ruimte).

Begrenzing Belvederegebied Duin Horst en Weide.

Historische (lucht)foto's

Interieur van de KLM-hangar, die vanaf 1929 als tennishal diende en op 9 mei 1963 afbrandde, met rechts de eigenaar de heer dr. Verloop, ca. 1935 (GAW 00735).

Zicht op een gedeelte van het voormalige zweefvliegveld, richting zuidwest, ca. 1935 (GAW 00736).

Een gedeelte van het voormalige zweefvliegveld, met de KLM-hangar, die vanaf 1929 als tennishal diende en op 9 mei 1963 afbrandde, richting zuidwest, ca. 1935 (GAW 00737).

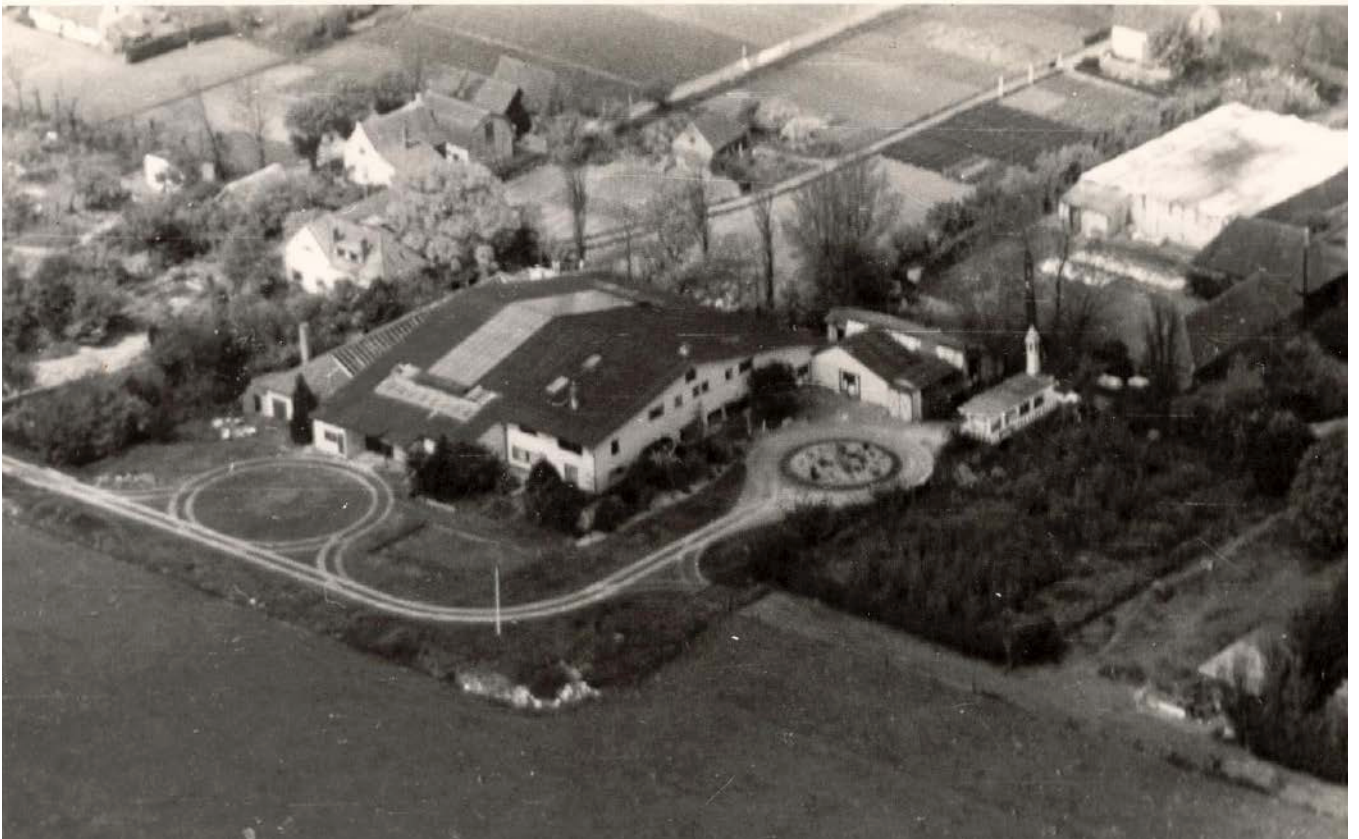
Rijksstraatweg 80, aan de westzijde van de Rijksstraatweg nabij Maaldrift, waar naderhand de gebouwen van de marine verzezen, richting west, ca. 1930 (GAW 01705).

Complex van de Marine Verificatiedienst langs de Rijksweg ter hoogte van Maaldrift, richting noordwest, 9 april 1974 (GAW 01703).

Luchtfoto van de boerderij Maaldrift 5, richting west, ca. 1955 (GAW 03125).

Luchtfoto van tennispark Maaldrift nabij het Ammonslaantje, richting west, ca. 1955 (GAW 03126)

Kruising van het tracé van de voormalige trambaan tussen Leiden en Wassenaar, later het verlengde van de Deijlerweg, met het Ammonslaantje, december 1953 (GAW 07320).

Luchtfoto van de voormalige trambaan en camping Maaldrift, richting noordwest, 23 september 1967 (GAW 03786)

Panden en objecten met cultuurhistorische waarde

Ammonslaantje 15 arbeiderswoning

Ammonslaantje ong. bij 37 jachtpaal

Ammonslaantje 16, 17 dubbel woonhuis

Maaldrift 3

Ammonslaantje ong. bij 37 sportgebouwtje

Maaldrift 5 dwarshuisboerderij (voorhuis)

Maaldrift 9 Landlust langhuisboerderij, schuur

Maaldrift 7e vakantiewoning/tuinhuis

Oude Trambaan ong. bij Ammonslaantje 3 O-paal

Rijksstraatweg ong. bij Marineweg 1

Huidige situatie (foto's 2011)

Ammonslaantje

Ammonslaantje

Ammonslaantje

Ammonslaantje

Ammonslaantje

Ammonslaantje

Ammonslaantje, parkeerplaats bij tennisbaan

Bebouwing op de hoek Deijlerweg-Ammonslaantje

Bebouwing op de hoek Deijlerweg-Ammonslaantje

Ammonslaantje

Ingang van de camping Maaldrift 9

Ingang van het MOB-complex aan de zijde van het Ammonslaantje en de zijde van de Maaldrift

Ingang van het MOB-complex aan de zijde van het Ammonslaantje en de zijde van de Maaldrift

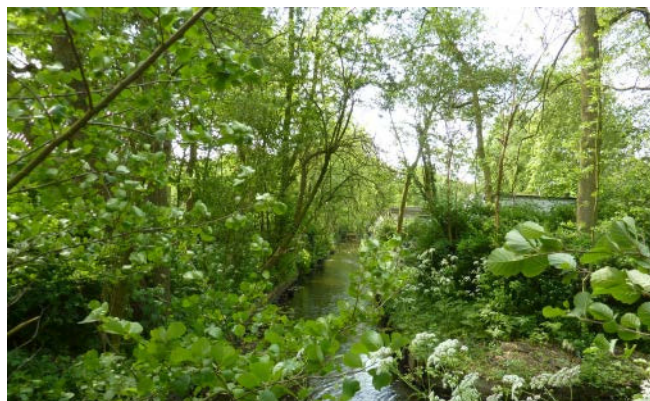
Maaldrift 9 gezien vanaf het fietspad van de Oude Trambaan

Vijver, restant van de buitenplaats Laan en Duyn

Hekpaal die het toegangspad naar de recreatiewoning van Maaldrift 7 e markeert.

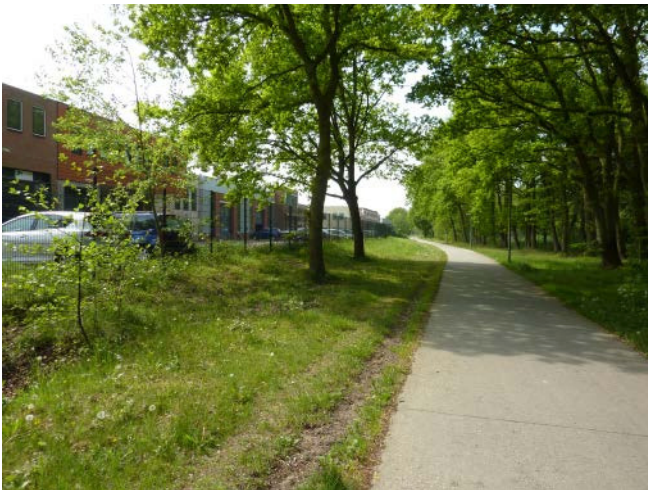

Een van de sloten haaks op de Maaldrift.

Maaldrift

Oude Trambaan

Zicht op bebouwing van het MOB-complex vanaf het fietspad

O-palen langs het fietspad Oude Trambaan

Sportveld langs de Rijksweg

De ventweg van de Rijksweg

De ventweg van de Rijksweg

Bedrijventerrein

Bedrijventerrein